

дисципліни – це не лише форма організації навчання, а й спосіб допомоги студенту в його творчому особистісно-професійному становленні.

Література

1. Каплінський В. В. Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: теорія і практика: монографія. Вінниця: «Твори», 2018. 492 с.
2. Каплінський В. В. Використання відеоситуацій у процесі вивчення педагогіки. *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія*. 2002. Вип.7. С. 142 – 146.
3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручн. К.: Міленіум, 2006. 344 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 1. К.: Рад. школа, 1976. 654 с.
5. Тетерук Р. О. Секрети педагогіки викладача, що спонукає до самовиховання. *Педагогічний пошук: Збірник матеріалів наукової інтернет-конференції ВДПУ ім. М. Коцюбинського «Перспективні напрямки модернізації навчання, виховання, професійної підготовки»*. Випуск 12. Вінниця, Твори, 2021. С.160 – 164.
6. Фрицюк В. А. Проблема креативності у психолого-педагогічних дослідженнях. *Особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців соціономічних професій в умовах трансформації суспільства: монографія*. В. І. Шахов, О. М. Паламарчук [та ін.]. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. С. 196-212.

References

1. Kaplinskiy V. V. Profesiine stanovlennia maibutnoho vchytelia v protsesi zahalnopedahohichnoi pidhotovky : teoriia i praktyka [Professional formation of the future teacher in the process of general pedagogical training: theory and practice]: monohrafiia. Vinnytsia: «Tvory», 2018. 492 s.
2. Kaplinskiy V. V. Vykorystannia videosytuatsii u protsesi vyvchennia pedahohiky [The use of video situations in the process of studying pedagogy]. *Naukovi zapysky VDPU im. M. Kotsiubynskoho. Ser. Pedahohika i psykholohiia*. 2002. Vyp.7. S. 142 – 146.
3. Sysoieva S. O. Osnovy pedahohichnoi tvorchosti [Basics of pedagogical creativity]: Pidruchn. K.: Milenium, 2006. 344 s.
4. Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory [Selected works]: v 5-ty t. T. 1. K.: Rad. shkola, 1976. 654 s.
5. Teteruk R. O. Sekrety pedahohiky vykladacha, shcho sponukaie do samovykhovannia [Secrets of a teacher's pedagogy that encourages self-education]. *Pedahohichniy poshuk: Zb. mater. nauk. internet-konferentsii VDPU im. M. Kotsiubynskoho «Perspektyvni napriamky modernizatsii navchannia, vykhovannia, profesiinoi pidhotovky»*. Vypusk 12. Vinnytsia, Tvory, 2021. S.160 – 164.
6. Frytsiuk V. A. Problema kreatyvnosti u psykholoho-pedahohichnykh doslidzhenniakh [The problem of creativity in psychological and pedagogical research]. *Osobystisno-profesiinyi rozvytok maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii v umovakh transformatsii suspilstva: monohrafiia*. V. I. Shakhov, O. M. Palamarchuk [ta in.]. Vinnytsia : TOV «Nilan LTD», 2018. S. 196-212.

УДК 373.3.091.12:005.963

DOI 10.31652/2415-7872-2022-71-54-61

ГАЛИНА КІТ

orcid.org/0000-0003-2986-9079

galinakit12@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського,

вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ФАХОВЕ ЗРОСТАННЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД

Стаття розкриває організаційно-педагогічні засади фахового зростання вчителя початкових класів у процесі його професійної діяльності. Зазначено, що професійне зростання впродовж життя складається із формальної освіти, входження працівника в професію, безперервного професійного розвитку. Визначено напрями професійного зростання вчителя початкових класів. Показано роль центрів професійного розвитку педагогічних працівників, широкий спектр форм науково-методичної роботи, спрямованих на активізацію творчого потенціалу вчителя-практика, який прагне до самовдосконалення.

Ключові слова: фахове зростання педагога, вчителі початкових класів, центри професійного розвитку, освітнє середовище, форми методичної роботи.

HALYNA KIT

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Primary School Education,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,

Ostrozhskego str.32, Vinnytsia

PROFESSIONAL GROWTH OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS: ORGANIZATIONAL-PEDAGOGICAL SUPPORT

The article reveals the organizational and pedagogical foundations of the professional growth of a primary school teacher in the process of his professional activity. Attention is focused on the versatility of the profession of a primary school teacher, which causes high requirements for his professional qualifications. The teacher, in order to maintain a high level of professionalism, needs to constantly improve himself, to grow professionally. It is emphasized that the high level of academic achievements of the future teacher while studying at an educational institution is not always the guarantor of his success in professional activities. The educational and professional qualifications of a pedagogical worker are not identical, which requires further work on themselves.

It is noted that professional growth throughout life consists of three main stages: formal education; the beginning of professional activity as the entry of an employee into the profession; continuous professional development. The creative professional activity of the teacher is activated in the process of certification, internship, certification. The directions of professional growth of primary school teachers are determined. The role of the centers of professional development of pedagogical workers, their tasks, functions, features of activities to create an educational environment is shown. Examples of activation of educational institutions in the direction of professional development of pedagogical workers are given: introduction of a pedagogical-centric model of advanced training due to the practice-oriented component of its implementation at the Institute of Postgraduate Borys Grinchenko Kyiv University; functioning of the educational hub of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University «NotBox».

A wide range of forms of methodological work that can be used in the activities of professional development centers, in general in continuous pedagogical education in order to activate the creative potential of a practicing teacher who seeks self-improvement, is shown.

Key words: professional growth of the teacher, primary school teachers, centers of professional development, educational environment, forms of methodological work.

Прогрес суспільства залежить від здатності фахівців різних сфер діяльності до самовдосконалення та професійного зростання. Ринок праці і новітніх технологій вимагає компетентних фахівців, які постійно працюють над собою, максимально реалізуються і приносять користь суспільству. Однак особливо актуальною є проблема професійного зростання вчителя, оскільки від ефективності організації розвитку професіоналізму вчителів безпосередньо залежить якість освіти. Рівень професійної підготовки вчителя визначає і рівень освіти молодого покоління. Употужнюючи свій професійний розвиток, вчитель тим самим підвищує рівень особистісного розвитку учнів, а відтак і суспільства в цілому. Вчитель власним прикладом доводить, що не можна зупинятися на досягнутому, переконує дітей в тому, що освітній процес є невід'ємною частиною всього життя людини.

З огляду на це думка К. Д. Ушинського, що вчитель живе до тих пір, поки вчиться, в сучасних умовах набуває особливого значення, стає підтвердженням ідеї неперервної освіти. Сьогодні вчитель повинен щоденно працювати над собою, своїм удосконаленням, усвідомлювати себе як активного суб'єкта модернізації освіти і бути перспективою для розвитку учнів, уже починаючи з початкових класів, адже тільки процес особистісного розвитку, розкриття себе, збагачення своїх творчих потреб веде до професійного саморозвитку.

Огляд наукової літератури дозволяє стверджувати, що складний і багатоаспектний характер проблеми фахового зростання педагога є предметом досліджень багатьох науковців як в Україні, так і за її межами. Проблемі підвищення професіоналізму педагогічних кадрів присвячені наукові дослідження у галузі філософії освіти (В. Андрущенко, В. Кремень та ін.); професійної підготовки фахівців у вищій школі (А. Алексюк, С. Гончаренко, І.Зязюн та ін.); підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів (Ш. Амонашвілі, Н. Кузьміна, О. Овчарук, О. Пометун та ін.); професійно-педагогічної підготовки та фахового зростання учителів початкової школи (Н. Бібік, В. Бондар, О. Савченко, І. Шапошнікова та ін.); самоосвіти як форми підвищення кваліфікації (Ю. Кулюткін, Г. Сухобська, Т. Сущенко), складової самовдосконалення та саморозвитку особистості (Є. Ісаєв, І. Котова, В. Слободчиков). Суттєвим є доробок зарубіжних дослідників з проблем самоактуалізації й саморозвитку особистості (Р.Бернс, А.Маслоу, Г.Олпорт, К.Роджерс та інші). Водночас чіткішого визначення потребують питання організаційно-методичного забезпечення фахового зростання педагога, функціонування центрів професійного розвитку педагогічних працівників, створення відповідного освітнього середовища, використання форм науково-методичної роботи задля максимальної самореалізації вчителя в розрізі його індивідуальної освітньої траєкторії.

Мета статті полягає в розкритті організаційно-методичних аспектів супроводу фахового зростання вчителя початкових класів у процесі його професійної діяльності.

Професія вчителя є однією з найбільш масових у сучасному суспільстві та перебуває під особливим патронатом держави. Багатогранність професії вчителя початкових класів зумовлює систему підвищених вимог до її представників, відповідність їх професійної кваліфікації цим вимогам, що знаходять своє відображення у професійному стандарті [6].

Варто наголосити, що високий рівень академічних досягнень, продемонстрований здобувачем педагогічного фаху під час навчання у закладі освіти, не завжди є гарантом його успішності в професійній діяльності. Освітня і професійна кваліфікації педагогічного працівника не є тотожними. Звідси оцінка діяльності педагогічного працівника повинна формуватися з об'єктивних та експертних показників, отриманих з різних джерел, зокрема, від основних зацікавлених сторін, представників громади та влади.

Навчання педагогічного працівника, його професійне зростання впродовж життя складається із трьох основних етапів: відправна формальна освіта; початок професійної діяльності, який має супроводжуватися комплексом спеціальних заходів сприяння входженню працівника в професію; безперервний професійний розвиток. Аналізуючи психолого-педагогічні аспекти становлення молодого вчителя, В. Рибалка підкреслює, що «виграє» та людина, яка має більш високу здатність до навчання. Її професійна кар'єра розвивається як по «вертикалі» (від нижчої посади до вищої), так і по «горизонталі» (від низького рівня кваліфікації до високого), через що людина змушена неперервно навчатися й удосконалюватися, набуваючи зі стажем все більш високого рівня професійної компетентності і майстерності [7].

Навчання впродовж життя, необхідність професійного розвитку педагога закладені в основу фундаментальних принципів реформування усіх сфер освітньої діяльності. Ці процеси регламентуються важливими державними документами: Законами України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Постановами Кабінету Міністрів «Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) та заходами щодо її реалізації» від 03.11.1993 № 896, «Про затвердження професійного стандарту вчителя початкової школи» від 31 травня 2017 року № 373, «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21 серпня 2019 р. № 800, Концепціями розвитку інклюзивного навчання (2010), розвитку освіти України на період 2015-2025 років, педагогічної освіти, «Нова українська школа» (2017), Положенням від 29.07.2020 № 672 «Про центр професійного розвитку педагогічних працівників», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 672 «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників» та ін.

Так, відповідно до положень вищезазначених документів розроблено норми, стандарти, процедури атестації педагогічних працівників, нові вимоги, стандарти, процедури атестації; запроваджено стажування педагогічних працівників в освітніх закладах поза місцем постійної роботи; демонополізовано і урізноманітнено систему післядипломної педагогічної освіти. Важливим нововведенням є запровадження ваучера професійного розвитку учителя, що забезпечує самостійний вибір ним місця підвищення кваліфікації.

Умови педагогічної праці, які постійно змінюються й ускладнюються, вимагають употужнення самоосвітньої діяльності, спрямованої на професійний розвиток учителя, яка забезпечувала б цілеспрямованість, безперервність, варіативність, наступність, перманентність переходу від нижчого до вищого ступенів її здійснення. Самоосвітня діяльність учителя початкових класів, спрямована на професійний розвиток, передбачає: поточне і перспективне планування; підбір та використання ефективних форм, засобів підвищення професійної майстерності; рефлексія власної педагогічної діяльності та оволодіння методикою аналізу і способами узагальнення позитивного педагогічного досвіду; освоєння методів пошуково-дослідницької та експериментальної діяльності. Основним показником професійного розвитку вчителя є якість організованого та здійснюваного ним освітнього процесу та професійно-кваліфікаційні етапи зростання педагога.

Важливе значення для професійного зростання вчителя початкових класів мають:

1. Систематичне вивчення наукової (філософської, психолого-педагогічної) та методичної літератури, державних документів, законодавчих актів, нормативних положень про освіту, виховання та навчання; участь у роботі методичних об'єднань, семінарів, вебінарів, конференцій, педагогічних читань тощо.

2. Ознайомлення з педагогічною пресою, матеріалами радіо-, телепередач, Інтернет-джерелами (сайтами освітніх закладів, окремих педагогів, блогами). Цінність цих інформаційних джерел забезпечується швидким реагуванням на зміни в освітньому процесі, системі педагогічної освіти, відображенні досвіду педагогів-практиків, науково-педагогічних новацій, матеріалів різноманітних освітянських форумів, зустрічей, конференцій тощо. Популярними серед учителів початкових класів є журнали «Початкова школа», «Початкове навчання і виховання», «Учитель початкової школи», газети «Освіта», «Початкова освіта» та інші. Звертаються педагоги також і до зарубіжних періодичних психолого-педагогічних видань. На сторінках професійних друкованих видань автори презентують цікаві творчі підходи до організації освітнього процесу, рекомендують нові методи, прийоми, форми роботи з дітьми молодшого шкільного віку, висвітлюють новинки інноваційної теорії і практики у початковій освіті.

3. Вивчення передового педагогічного досвіду, ознайомлення з ідеями, творчими здобутками педагогів-новаторів, зустрічі з ними. Аналіз діяльності кращих педагогів дає змогу вчителю глибше осмислити закономірності освітнього процесу, забезпечувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію всіх його

учасників, педагогічно доцільно будувати траєкторію особистісного зростання кожного учня, правильно сприймати кожен учинок дитини, знаходити причини конфліктів і способи їх розв'язання.

4. Долучення до науково-дослідної роботи, реалізації елементарного педагогічного дослідження, освоєння методів емпіричних досліджень, діагностичних процедур, спрямованих на вивчення педагогічного процесу та його удосконалення. Це зумовлене тим, що сучасній школі потрібен не лише вчитель-професіонал, але і вчитель-дослідник, який постійно шукає, аналізує, апробує найраціональніші шляхи, умови, методи, засоби, форми вискоефективного вирішення конкретних завдань виховання, освіти і навчання. Саме вчитель-дослідник спроможний залучити до творчих пошуків учнів, тим самим формувати активну особистість, забезпечити продуктивний характер її діяльності, відповідальне, творчо-перетворювальне ставлення до навколишньої дійсності. Посилення дослідницького компонента у професійній діяльності педагога (володіти технологією педагогічного дослідження, діагностувати стан досліджуваних об'єктів, аналізувати результати проведених досліджень, робити адекватні висновки тощо) обумовлене сучасними тенденціями розвитку освіти, підвищенням рівня освітніх стандартів, впровадженням інноваційних технологій, модернізацією освітнього простору в цілому.

5. Заглиблення в національну систему виховання, що втілює виховну мудрість українського народу, його кращих представників, прогресивні традиції українців у родинному вихованні, виховне значення українських народних звичаїв, традицій, свят, обрядів. Необхідність використання народної педагогіки у професійній діяльності вчителя є незаперечною. Цілеспрямоване і наполегливе сходження педагога до вершин народно-педагогічної мудрості допоможе йому у формуванні високоосвічених, національно свідомих, духовно багатих і морально стійких особистостей, достойних громадян незалежної України як демократичної європейської держави.

6. Цілеспрямований поступ до європейських стандартів шкільної освіти, вивчення європейської практики шкільництва. На думку Г. Сазоненко, складовою професійної компетентності вчителя є його «європейськість» [8]. Вчитель має усвідомлювати як своє національне коріння, так і відчувати приналежність до загальноєвропейської спільноти народів, бути обізнаним з особливостями освітніх систем інших країн, із освітньою політикою своєї держави та Європи в цілому, поважати національну культуру та бути відкритим до інших культур, орієнтуватися на такі цінності, як повага до прав людини, демократія, свобода тощо. Найважливішим чинником професійного розвитку педагога європейського рівня є впровадження принципу поваги й довіри до вчителя, що має в найближчому часі знайти відображення у вітчизняному освітньому просторі.

Професійне зростання педагога буде успішним за умови надання йому свободи самовираження. Учительську діяльність не можна надмірно регламентувати і втискати у рамки інструкцій. Лише за утвердження професійної свободи можлива ефективна організація процесу професійного зростання вчителя, що є своєрідним пошуком свого шляху, набуття власного «Я», власного професійного «почерку». Педагог, що володіє свободою самовираження, може керувати власним розвитком, може спрямувати свої творчі сили на пошук нових шляхів навчання і виховання учнів.

Професійна свобода, однак, не виключає можливості надання підтримки педагогу, особливо молодому, організаційно-педагогічного, науково-методичного супроводу його фахового зростання. Варто підкреслити, що професійній діяльності педагогічних працівників бракує належної ресурсної підтримки, а післядипломна освіта у відповідних закладах нерідко використовує, як зазначено в Концепції розвитку педагогічної освіти, «заскорузлі моделі та методики професійного вдосконалення педагогічних працівників, які зорієнтовані на формальне дотримання встановлених вимог, а не на особистісне та професійне зростання педагогічних працівників» [2, с. 5].

Як відомо, кожний учитель, відповідно до Закону України «Про освіту» [1] (стаття 54), з метою активізації творчої професійної діяльності, стимулювання безперервної фахової та загальної освіти, якісної роботи, підвищення відповідальності за результати навчання, забезпечення соціального захисту компетентної педагогічної праці один раз на п'ять років має пройти атестацію. Атестація педагогічних працівників – це визначення їхньої відповідності займаній посаді, рівню кваліфікації, залежно від якого та стажу педагогічної роботи їм встановлюються категорія та відповідний посадовий оклад. Однак, молодий учитель – випускник ЗВО – до першої атестації, яка згідно з п.3.18. Положення про атестацію педагогічних працівників, може статися не раніше як після двох років роботи на займаній посаді, через брак практичного досвіду відчуває утруднення, потребує професійної підтримки. Раніше таку підтримку здійснювали методичні кабінети (Положення про районний (міський) методичний кабінет, 1997), які опікувались Школою молодого вчителя (до 5 років педагогічного стажу), організовували педагогічні читання, консультування на робочому місці, наставництво тощо. Проте їх адміністративний, авторитарний характер, заформалізованість, обмеження права особистості самостійно вирішувати проблеми професійного розвитку не відповідали демократичним перетворенням суспільства й значно знижували мотивацію до неперервної освіти.

До того ж, проведена в Україні децентралізація, яка спричинилася до укрупнення районів та створення нових територіальних громад (ТГ), надала органам місцевого самоврядування повноваження на формування власної ефективної системи забезпечення якості освіти, створення умов для розвитку професійної майстерності вчителів з урахуванням регіональних особливостей їх діяльності. Крім того, Законом України «Про повну загальну середню освіту» (ст. 52, ч.3, 2 абзац) задекларовано повноваження ТГ щодо створення Центрів професійного розвитку педагогічних працівників шляхом реорганізації методичних кабінетів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 672 «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників» [5] затверджено Положення «Про центр професійного розвитку педагогічних працівників» [4]. Метою діяльності таких Центрів є надання консультативної, психологічної допомоги, створення умов для розвитку індивідуальних освітніх траєкторій професійного розвитку педагогів на основі вільного вибору закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми.

Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет основними завданнями Центру визначив сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, забезпечення їхньої психологічної підтримки та консультування із широкого кола питань, пов'язаних з освітнім процесом. Центри мають узагальнювати та поширювати інформацію про можливості професійного розвитку освітян: програми підвищення кваліфікації, вебресурси та інші інструменти, що можуть стати у нагоді для їхнього професійного зростання. Під їх патронатом здійснюється також координація діяльності професійних спільнот педагогів і надання психологічної підтримки педагогічним працівникам.

Центри проводять також консультації, зокрема, з таких напрямів, як:

- планування та визначення траєкторії професійного розвитку;
- проведення супервізії;
- розроблення документів закладу освіти;
- впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та інклюзивного підходів у навчанні;
- застосування нових освітніх технологій;
- організація освітнього процесу за різними формами, у тому числі з використанням технологій дистанційного навчання.

Одним із найважливіших напрямів роботи Центру професійного розвитку педагогічних працівників є робота з молодими та малодосвідченими вчителями, їх науково-методичний супровід, консультування, психологічна підтримка із широкого кола питань, створення такої мобільної системи професійного розвитку, яка б забезпечувала якість освіти, розвиток індивідуальної освітньої траєкторії кожного педагогічного працівника в новому освітньому середовищі, побудованому на засадах партнерства, співпраці й співробітництва, нові можливості, впровадження інноваційних підходів, виходила за межі традицій, діяла на засадах добровільності й власної мотивації до професійного зростання.

Водночас напрями, форми роботи Центру мають бути не розрізненими, хаотичними, а складати чітко вибудовану систему, що забезпечує постійний професійний розвиток вчителів, підвищення кваліфікації в межах повноважень. Центри забезпечують власну конкурентоспроможність, оскільки, замовники сервісних послуг мають право вибору і обслуговування (на умовах угоди) в будь-якого провайдера. Відповідно, пріоритетом для розвитку маркетингової стратегії Центру стає створення професійних і комфортних умов з надання кваліфікованої науково-методичної, психологічної підтримки освітнього процесу, професійного супроводу педагогічних працівників, консультування, супервізії тощо.

Під час формування власної траєкторії розвитку з надання якісних сервісних послуг, Центрам професійного розвитку вчителів варто спиратися на сучасні тенденції освітніх послуг, брати до уваги національні, етнічні, територіальні, кліматичні та інші особливості, враховувати вітчизняний досвід підвищення кваліфікації та розвитку професійної компетентності фахівців.

Успішно забезпечити реалізацію власної траєкторії розвитку Центру здатні його консультанти, психологи, які мають бути готовими працювати в умовах конкуренції, швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, розуміти, що тільки високий професіоналізм, ініціатива, творчість, інноваційний підхід до професійного супроводу педагогічної діяльності допоможуть витримати конкуренцію й досягти визначеної мети.

Надзвичайно важливим для реалізації теоретичної і практичної підготовки молодих вчителів у Центрі професійного розвитку є створення його освітнього середовища, яке включає:

- спостереження за молодими фахівцями, реальним ходом освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (за допомогою демонстрації навчальних відеозаписів або відвідування уроків учителів) та аналіз результатів освітньої діяльності;
- використання навчального матеріалу, різноманітного за змістом та формою, що відображає багатогранність професійних завдань та функцій педагога;

- надання можливості молодим фахівцям свободи вибору освітнього закладу та врахування побажань щодо відвідування занять досвідчених педагогів;
- проведення так званих відкритих уроків для колег з використанням активних форм і методів навчання (ділові ігри, мікронавчання, розв'язання проблемних педагогічних ситуацій), які ставлять молодих фахівців у позицію дослідників, спонукають до виявлення творчості у процесі застосування знань на практиці;
- постійну увагу до змісту, аналізу й оцінки індивідуальних способів освітньої діяльності, що стимулює вчителя до усвідомлення не лише результату, а й процесу своєї роботи;
- розробку і використання індивідуальних програм професійного розвитку учителів, які враховують етапи формування їх фахових компетентностей, узгодження їх з внутрішньою системою забезпечення якості освіти кожного окремого закладу загальної середньої освіти, в якому працює молодий фахівець.

В умовах модернізації освітньої галузі в Україні, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, забезпечення безперервності освіти та навчання упродовж життя, впровадження інноваційних педагогічних систем та підвищення професійного рівня педагогічних працівників активізується діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти. Вони прагнуть у відповідності до завдань нової освітньої стратегії максимально задовольнити індивідуальні потреби учителів в особистісному та професійному зростанні, модернізувати освітній процес адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці.

Так, Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка упроваджує педагогоцентричну модель підвищення кваліфікації за рахунок практикоорієнтованої складової її реалізації. Створено єдину електронну систему комплексного оцінювання якості освітніх послуг ІППО, до Програм підвищення кваліфікації включено авторські педагогічні майстерні, частку інтерактивних форм навчання педагогів у кожній Програмі доведено до 80%. Підвищення кваліфікації здійснюється через активне впровадження інновацій, наукових досліджень. Інститутом забезпечено проведення заходів щодо створення цілісної системи співпраці зарубіжними партнерами (упровадження школоорієнтованої моделі підвищення кваліфікації, психологічний супровід педагогів, які розпочали діяльність в умовах реформи системи освіти, організація діяльності STEAM-табору у закладах освіти, участь у міжнародних проектах). Інноваційні форми роботи, спрямовані на професійний розвиток педагога, пропонують і інші заклади.

У зв'язку із наданням педагогу права самостійного вибору ним місця підвищення кваліфікації, а освітнім закладам відповідно до отриманої ліцензії надавати педагогам відповідні послуги активізували діяльність у напрямі професійного розвитку педагогічних працівників і заклади вищої освіти. Прикладом такої діяльності є функціонування освітнього хабу *Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «NotBox»* (далі – Хаб). Відповідно до Положення про центр «Освітній хаб «NotBox» місією Хабу визначено ефективну взаємодію задля навчання і розвитку, оновлення змісту освіти і згуртування поколінь, а серед цільових аудиторій названо і учасників освітніх правовідносин закладів загальної середньої освіти, в т.ч. і вчителів початкових класів. Серед перспективних напрямків діяльності Хабу – налагодження співпраці із закладами загальної середньої освіти регіону, розвиток ключових та предметних компетентностей педагогічних працівників. В рамках Хабу вчителям початкових класів пропонується ряд наукових і методичних заходів: методичні і науково-методичні семінари «Формувальне оцінювання як фактор особистісного розвитку молодших школярів», «Використання методу аутогенного тренування на заняттях фізичної культури у початковій школі», «Інструменти діагностики творчих умінь учнів молодшого шкільного віку»; науково-методичні тренінги «Перфоманс педагогічних технологій», «Філософський діалог в освітній діяльності демократичного й творчого педагога НУШ», «Шукаємо таланти в пісочниці: розвиток обдарованості дітей в культурно-освітньому просторі закладу освіти»; майстер-класи «Інструменти сучасного уроку», «Формування дизайнерського мислення молодших школярів» та ін. Багато заходів для вчителів-класоводів початкової школи в Хабі проводиться в рамках проєкту програми ЄС Еразмус+ Модуль Жан Моне «Підготовка майбутніх педагогів до впровадження європейського досвіду формування soft skills дітей дошкільного віку та учнів початкової школи засобами театральної діяльності», який успішно реалізовується в університеті: курси «Організація театралізованої діяльності для розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: європейський контекст», навчальний тренінг «Театралізована діяльність: мистецтво, «школа почуттів» і досвід». Не обділено увагою і роботу вчителя у сфері інклюзивної освіти, пропонуються: науково-методичні тренінги «Документація вчителя та асистента вчителя в інклюзивному класі: законодавчі вимоги та практика формування», «Адаптація навчальних матеріалів в процесі викладання математики в інклюзивному класі до потреб різних категорій дітей з особливими освітніми потребами»; майстер-клас «Арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами». Така цілеспрямована творча співпраця університетських кафедр

з освітнім хабом «NotBox» сприяє як підвищенню кваліфікації вчителів початкової школи Вінниччини, так і нарощуванню творчо-професійного потенціалу викладачів, що є запорукою підвищення фахового рівня майбутніх учителів початкових класів.

Для формування і становлення конкурентоспроможного фахівця початкової освіти та процесу його професійного розвитку важливим є долучення його до різноманітних форм наукової, методичної роботи, яка має базуватися на засадах творчості, інноваційності, максимальної самореалізації в розрізі індивідуальної освітньої траєкторії. Важливість такого підходу пояснюється самим змістом поняття «професійний саморозвиток учителя». На думку О. Пехоти, педагог має усвідомлювати власну відповідальність за процес професійного розвитку та вміти його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що виявляється в бажанні та здатності постійно аналізувати, коригувати та вдосконалювати власне професійне зростання, прагненні до самостійності у виборі методів та прийомів організації навчально-виховного процесу [3]. Звідси саме творчі завдання, які, на жаль, недостатньо використовуються у роботі з молодими і малодосвідченими вчителями, мають превалювати у практиках Центрів професійного розвитку, оскільки саме вони в експертному середовищі визнаються найбільш успішними серед інноваційних механізмів фахового зростання педагога.

В арсеналі Центрів, як і загалом у неперервній педагогічній освіті, спрямованій на активізацію творчого потенціалу вчителя-практика, який прагне до самовдосконалення, проведення практичних занять, семінарів, вебінарів, тренінгів, рольових і ділових педагогічних ігор, конкурсів професійної майстерності, розв'язання педагогічних ситуацій, діалого-дискусійні методи, проектна діяльність, метод кейсів, інтерактивне навчання в малих групах слухачів, авторські творчі майстерні, пункти дистанційної освіти тощо.

Таким чином професійне зростання вчителя початкових класів є самостійною інтегративною діяльністю, що формується під впливом соціально-педагогічних вимог до діяльності й особистості педагога та цілеспрямованого процесу його саморозвитку та самовдосконалення. Важливими чинниками професійного зростання вчителя, що забезпечують розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності, є прагнення до самовдосконалення, самоосвіта, виявлення своїх сильних і слабких сторін, постійне формування в собі внутрішнього стрижня особистісного зростання, що є неодмінною умовою досягнення професіоналізму.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.08.2022).
2. Концепція розвитку педагогічної освіти: затв. Наказом МОН від 16 липня 2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osvi> (дата звернення: 17.08.2022).
3. Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: навчальний посібник. Миколаїв : Іліон, 2011. 272 с.
4. Положення про Центр професійного розвитку педагогів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-polozhennya-pro-centr-profesijnogo-rozvitku-pedagogiv> (дата звернення: 15.08.2022).
5. Постанова «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» : затв. КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.08.2022).
6. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : Наказ від 23 грудня 2020 р. № 2736. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/787/78704/Nakaz_2736__3_.pdf (дата звернення: 16.08.2022).
7. Рибалка В. В. Психологія та педагогіка праці особистості: від обдарованості до майстерності дорослого : посіб. Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2014. 220 с.
8. Сазоненко Г. До європейських стандартів шкільної освіти. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/380-do-evropejskikh-standartiv-shkilnoi-osviti> (дата звернення: 15.08.2022).

References

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»] vid 05 ver. 2017 r. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
2. Kontsepsiia rozvytku pedahohichnoi osvity [Concept of development of pedagogical education] : zatv. Nakazom MON vid 16 lypnia 2018 r. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osvi> [in Ukrainian].
3. Piekhoti O. M. Indyvidualnist uchytelia: teoriia i praktyka [Teacher's individuality: theory and practice] : navchalnyi posibnyk. Mykolaiv : Ilion, 2011. 272 s. [in Ukrainian].
4. Polozhennia pro Tsentr profesiinoho rozvytku pedahohiv [Regulations on the Center for Professional Development of Teachers]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-polozhennya-pro-centr-profesijnogo-rozvitku-pedagogiv> [in Ukrainian].

5. Postanova «Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Some issues of improving the qualifications of pedagogical and scientific-pedagogical workers»] : zatv. KМУ vid 21 serpnia 2019 r. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dypломom molodshoho spetsialista)» [On the approval of the professional standard for the professions «Teacher of primary classes of an institution of general secondary education», «Teacher of an institution of general secondary education», «Teacher of primary education (with a diploma of a junior specialist)»] : Nakaz vid 23 hrudnia 2020 r. № 2736. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/787/78704/Nakaz_2736__3_.pdf [in Ukrainian].
7. Rybalka V. V. Psykholohiia ta pedahohika pratsi osobystosti: vid obdarovanosti do maisternosti dorosloho [Psychology and pedagogy of individual work: from giftedness to adult mastery] : posib. Kyiv : In-t obdarovanoi dytyny, 2014. 220 s. [in Ukrainian].
8. Sazonenko H. Do yevropeyskykh standartiv shkilnoi osvity [To the European standards of school education]. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/380-do-evropejskikh-standartiv-shkilnoji-osviti> [in Ukrainian].

УДК 37.011.3-051:78]:316.6

DOI 10.31652/2415-7872-2022-71-61-65

ОЛЕНА ПРЯДКО

orcid.org/0000-0003-0728-976X

pryadkoov@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри музичного мистецтва

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

вул. Івана Огієнка 61, м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто особливості професійно-педагогічного спілкування вчителя музичного мистецтва як важливого компонента його професійної компетентності. Виокремлено специфічні риси педагогічної комунікації педагога-музиканта: емоційна забарвленість спілкування, можливість здійснювати емоційно-естетичний вплив на учня в ході сумісного музикування, необхідність глибокого особистісного розкриття як педагога, так і вихованця. Визначено ефективні засоби налагодження продуктивної взаємодії на уроці музичного мистецтва.

Ключові слова: професійно-педагогічна комунікація, вчитель музичного мистецтва, творча активність, міжособистісна взаємодія, сумісна творчість.

OLENA PRIADKO

Candidate of Pedagogic Sciences, Docent

Associate Professor at the Department of Music of the Kamianets-Podolskyi Ivan Ohienko National University

Ivan Ohienko street, 61, Kamianets-Podolskyi

FEATURES OF THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMMUNICATION OF A MUSIC TEACHER

The article examines the peculiarities of professional and pedagogical communication of a music teacher as an important component of his professional competence. The ability to establish successful interpersonal interaction with students in class is a leading tool of pedagogical influence. Communication skills are part of the teacher's professional activity. Building effective communication with students in the classroom is a complex process that requires creativity, flexible response to the dynamics of interaction with the student, readiness to change tactics in interaction in accordance with the requirements of a specific pedagogical situation. The purpose of writing the article is to study the peculiarities of the professional pedagogical communication of the music teacher, ways of forming the communicative competences of the future teacher- musician.

Considering the professional-pedagogical communication of a music teacher, specific features of such interaction were singled out, namely: the emotional coloring of communication in the lesson, the possibility of having an emotional and aesthetic influence on the student during joint music-making, the mandatory presence of creative cooperation with the teacher, the need for deep personal disclosure as teacher and pupils. Joint creativity, which is the interaction of a student and a teacher in a music lesson, involves the establishment of a high degree of trust between communicators, which is possible if they are united by their love for art, admiration for it. Effective means of establishing productive interaction in the music lesson are the reception of psychological influence on the student, such as emotional contagion, suggestions in pedagogical work. An important condition for the formation of a positive atmosphere in the class, which would stimulate children to reveal creative manifestations, is the prediction of a